

Ödem hos cancerpatienter i palliativ vård

När cancer inte längre kan botas övergår behandlingsintentionen från kurativ till palliativ behandling. Man skiljer idag mellan tidig och sen palliativ fas. I den tidiga fasen, som kan vara från månader till år är cancer obotlig, men patienten svarar på den tumorspecifika behandlingen. Målet är livskvalitet och livsförlängning.

I den sena palliativa fasen har den tumorspecifika behandlingen avslutats, och denna fas handlar ofta om veckor eller någon månad. Målet är livskvalitet men inte livsförlängning. I behandlingsstrategin i den tidiga palliativa fasen ingår ofta såväl radioterapi som cytostatika för att minska tumörbördan och erhålla god symtomkontroll. Vid fortsatt sjukdomsprogress blir symtomkontrollen allt viktigare. Hos lymfödempatienter kompliceras ofta lymfödemet av samtidig generell ödemtendens. Försämrat nutritionsstatus och hypoalbuminemi liksom immobilisering kan öka ett redan befintligt ödem. Hjärtinkompensation, pleuravätska och ascites förekommer ofta. Tumörväxt i lymfkörtlar eller lokal tumörinfiltration kan ytterligare försämra lymfflödet och den perifera cirkulationen i ett område, så även tidigare given radioterapi och t.ex. kirurgiska ingrepp. (Strang 2012, Mortimer 1997, Regnard et al 1997).

Målet i den palliativa vården är att lindra obehag och lidande och därigenom hjälpa patienten att leva så aktivt och normalt som möjligt.

Det finns få studier om lymfödembehandling hos den palliativa patienten. De som finns är ofta små, är inte randomiserade och kontrollerade och saknar mätbara utvärderingsinstrument. Dagens kunskap grundar sig framför allt på klinisk erfarenhet.

Patienter med lymfödem som är svårt sjuka i långt framskriden sjukdom kan ha komplexa behov. De tolererar ofta inte ett komplett handlingsprogram utan man måste välja ut de bitar som är lämpliga.

Här nedan ett schema som kan visa på åtgärder och behandlingar som kan vara till hjälp.

Referenser

Mortimer PS. Present treatments for lymphoedema. *Progress in Palliative Care* 1997; 5: 196-197.

Regnard C, Allport S, Stephenson L. ABC of palliative care. Mouth care, skin care, and lymphoedema. *BMJ* 1997; 315: 1002-1005.

Strang P, Beck-Friis B. *Palliativ medicin och vård*. Stockholm: Liber; 2012.

Behandling av ödem hos patienter med palliativa vårdbehov

Problem	Åtgärder
<ul style="list-style-type: none"> • Svårighet att tolerera komplett behandlingsprogram • Ömtålig eller torr hud • Obehag i en svullen extremitet	Använd modifierat lymfdränage, bandagering Upprätthåll noggrann hudvård Vid bandagering minskad kompression, modifiering av material. Kompressionsstrumpor med lägre kompressionsklass
<ul style="list-style-type: none"> • Svullen extremitet på grund av inaktivitet eller främst venöst ödem i nedre extremiteter utan ödem i bålen	Noggrann hudvård och instruktion om högläge av extremiteten Lätt passiv eller aktiv träning Kompressionsstrumpor med lägre kompressionsklass Använd löst sittande plagg Hänvisning till sjukgymnast
<ul style="list-style-type: none"> • Svår extremitets eller finger/tå svullnad	Noggrann hudvård Modifierad bandagering t.ex. minskat antal bindor, vid bensvullnad avsluta vid knä för att ej trycka upp ödem i buken
<ul style="list-style-type: none"> • Svullnad i scrotum och/eller penis	Tättsittande cykelbyxor med Lycra för att ge stöd Måttbeställd suspensoar Byxblöjor där annan kompression blir för komplicerad Bandagering
<ul style="list-style-type: none"> • Svullnad i kvinnliga genitalia	Lär ut egenbehandling Cykelbyxor i Lycra Tights med kompression Byxblöjor där annan kompression blir för komplicerad
<ul style="list-style-type: none"> • Ödem i bål	Lär ut egenbehandling Manuellt lymfdränage utförd av lymfterapeut Lär ut egenvård Stödjande plagg, body eller bh för god komfort
<ul style="list-style-type: none"> • Lymfläckage	Noggrann hudvård och instruktion om högläge av extremiteten Modifierad reducerad kompression, bandagering
<ul style="list-style-type: none"> • Inskränkt rörlighet och minskad självständighet	Lär ut egenvård Hänvisning till sjukgymnast eller arbetsterapeut där så krävs Tubigrip eller liknande där kompressionsplagg ej tolereras